

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ удосконалення та розвиток

№ 2, 2010 [Назад](#) [Головна](#)

УДК 338

С.Г. Дрига,

к.е.н.,

Генеральний директор

Українського фонду підтримки підприємництва

4. Ефективність поточної
взаємодії сектора МСП у
галузевому просторі

СТВОРЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ІНСТИТУТУ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Вирішення проблем підтримки та розвитку малого підприємництва потребує цілеспрямованих управлінських дій державного менеджменту у створенні ефективного сектору малого підприємництва. У статті зроблений висновок, що кардинальна зміна економічних координат розвитку малого підприємництва можлива лише в форматі автократичних механізмів у економічній політиці держави.

The problems solution of small entrepreneurship supporting and development requires purposeful administrative actions of state management in the formation of effective small business sector of economy. In the article a conclusion is done, that crucial change of economic coordinates of small business development is possible only in the format of autocratic mechanisms in the state economic policy.

Участь державного управління в справах ринкової економіки в умовах української трансформації досі залишається невирішеною проблемою. Тривіальний ліберальний постулат про його мінімізацію дискредитується перманентною кризою вітчизняної економіки і також не підтверджується світовим досвідом провідних країн, які для захисту національних інтересів використовують абсолютно інші підходи. Саме ці країни для узгодження інтересів приватного капіталу з загальнодержавними та соціальними використовують потужність держави, що забезпечує системне відтворення диференційованих механізмів умов господарювання всіх діючих суб'єктів національної системи підприємництва. Преференційно в цьому процесі є державна політика формування особливих режимів господарювання для всього спектра підприємств малої економіки. У протилежність світовим тенденціям українська політика радикального лібералізму виявилася явно невдалою, а система малого вітчизняного підприємництва, якщо її можна так назвати, є найбільш точним індикатором її «провалів». Відомо, що «провали» державного управління нічим не краще «провалів ринку». Проте, слід відмітити, що «провали» у базових конструкціях формування незалежної держави в Україні мають сьогодні квадратичний вимір.

Протягом двадцяти років спроб побудувати країну з економікою ринкового типу державне управління фактично залишає мале підприємництво у специфічному економічному «вакуумі». Переважні більшості малих підприємців доводиться створювати власний бізнес практично «з нуля», а тим, хто продовжує утримуватися «на плаву», доводиться постійно долати штучні бар'єри адміністративного суб'єктивізму та психологічних стереотипів. Тому й не дивно, що лише тільки кожне друге вітчизняне мале підприємство прибуткове, кожне четверте – збиткове, а кожне третє – взагалі офіційно не здійснює протягом року жодної трансакції. При цьому за цей період держава так і не спромоглася створити систему постійного моніторингу процесів, що відбуваються в середовищі малого підприємництва. Ми й досі не можемо переконливо дати відповіді на вкрай важливі питання, що характеризують мале підприємництво як систему, його структуру за видами економічної діяльності, реальну чисельність підприємств, що експортують свою продукцію, і яка це продукція, чи є взагалі інноваційні малі підприємства у сучасній українській економіці, якщо є, то скільки їх, де вони розташовані, та який характер їхньої інноваційної діяльності. Немає відповідей і на питання щодо характеристики причин великої чисельності «некро-підприємств» малої економіки, що фактично залишаються в державному реєстрі суб'єктів підприємницької діяльності. Можна тільки гадати скільки підприємців фактично припинили свою діяльність, але через обтяжливу регуляцію процедури ліквідації підприємства офіційно цього не зробили. Не можливо відкинути й факт імовірного здійснення підприємницької діяльності визначеного кількістю малих підприємців за межами офіційної економіки, тобто там, де панує «чорна готівка», «тіньова» економіка, корупція та кримінал.

Вже цей, далеко не повний зір проблем малого підприємництва першого рівня, доводить, що вони мають знаходитись у полі зору спеціального державного відомства, діяльність якого має бути акцентована на проведенні досліджень стану та розробки програм подолання негативів у розвитку виключно підприємств малої економіки. Створення інституційних і організаційних систем та механізмів легалізації «тіньової» діяльності малих підприємств є першим кроком урядової політики щодо повернення їх до «офіційного сектора» та реалізації ними власного економічного потенціалу в форматі легальної економіки. Цей першочерговий крок державного управління розвитком цього сектору економіки має ключове значення для розвитку демократії і «культури підприємництва».

Самі собою, центральні уряди не можуть створити «культуру підприємництва», але вони можуть своїми діями або зруйнувати її, або підтримати її формування. Складність для урядів полягає в тому, що сектор малого бізнесу в кожній країні дуже диференційований, і база розвитку цього сектора, якщо вона взагалі є, має автохтонний характер, тобто знаходиться на місцевому рівні. Територіальна та місцева різноманітність та особливості ведення малими підприємствами господарської діяльності вимагають від держави при формуванні політики розвитку цього сектора економіки на загальнонаціональному рівні визначити способи послідовного та повного урахування потреб та представлення інтересів всіх суб'єктів малого бізнесу.

Таким чином суть проблеми, що стоїть перед урядом при розробці та впровадженні програм розвитку малого підприємництва, пов'язана з тим, що їх реальність та ефективність залежать від того, наскільки такі програми засновані на територіально-місцевих ініціативах-підходах до розвитку малого бізнесу («знизу-вгору») в рамках загальнонаціональної системи. Тільки в такій спосіб, по краплям, збираються кращі зразки національного підприємницького досвіду в організації і ведені господарської діяльності, узагальнюються в єдині правила поведінки, і у подальшому вже ці правила тиражуються як системно-поведінкові принципи, які є базовими щодо поняття «підприємницька культура». Зрозуміло, що держава може залишати за собою право стороннього спостерігача за цими процесами. Однак при цьому очікування щодо створення системи національної малої економіки у відповідності до світових стандартів відкладається на невизначений термін.

Проте світовий досвід доводить, що розвиток малого підприємництва та розповсюдження підприємницької культури поведінки суб'єктів господарювання набирають швидких обертів в суспільстві, де уряди покладають вище визначені питання на спеціальний орган управління. По суті, такий орган державного управління у розвинутих країнах світу став каталізатором розвитку системи малого бізнесу.

Окрім задач системного дослідження стану малого бізнесу ї урахування ініціатив за принципом «знизу-вгору» при розробці стратегічних програм розвитку цього сектора економіки, актуальність спеціального органу управління малою економікою пов'язана із впровадженням програм підтримки дрібнокаліберних підприємств різними відомствами. І хоча в українських реаліях відомчо-галузеві програми розвитку підприємств малого бізнесу залишаються недосяжною екзотикою, перспектива розвитку малого підприємництва саме як системи у значній мірі знаходиться у площині розвитку таких програм.

При такому спрямуванні подій, а саме це і доводить світовий досвід участі різних відомств у розробці національних моделей розвитку малого бізнесу, на спеціальний орган управління розвитком малого підприємництва покладається задача визначення ролі всіх відомств у цьому процесі, а також механізмів координації стратегій і програм розвитку МСП. Практично кожне міністерство і відомство своїми діями впливає на розвиток сектора МСП - через такі напрями державної політики, як забезпечення зайнятості населення, розвиток промисловості, будівництва, аграрного сектора, житлово-комунального господарства, охорони навколишнього середовища, охорони здоров'я, освіти. Тому завдання координації стратегій і програм розвитку МСП важке, і не існує ідеальної організаційної моделі його рішення.

Однак яку би модель управління розвитком малого підприємництва не обрала Україна, серед широкого їх різноманіття, що існує у сучасному світі, слід чітко уявляти, що в центрі конструкції будь-якої національної системи такого управління знаходиться державний орган. Завдання такого органу не обмежується виконанням процедур статистичного обстеження стану малого підприємництва та аналізу його дивергованих економічних інтересів за територіальною та галузевою приналежністю. Головним завданням державного органу управління малим бізнесом є розробка програм прогнозовано-цільового його розвитку на основі системних інформаційно-аналітичних досліджень з обов'язковим їх фінансовим забезпеченням та відстоюванням інтересів малого бізнесу у бюджетному процесі.

Ухопившись за огризки ультра лібералізму, український істеблішмент відверто нехтує досвідом державно-регульованого капіталізму провідних країн світу, які, до речі, не тільки ніколи в основу управління державою не покладали принципи необмеженого вільного «ринкового плавання», але всіляко впливали та впливають на прокладання законодавчого «коридору свободи» цього плавання.

Цікавим прикладом щодо високих стандартів організації державного управління розвитком малого підприємництва є рекомендації провідних країн світу для країн з переходною економікою, які були викладені в узагальненому документі під назвою «Організація керування на принципах аналізу стратегічної політики і розробки стратегічного плану розвитку малого бізнесу». В цьому об'ємному і убористому документі, в якому узагальнюються практично всі відомі сучасні (найважливіші) аспекти державного управління малим бізнесом, особливо підкреслюється наступне: «головним залишається питання про потужність «голосу» в захист інтересів малого та середнього бізнесу в уряді. Дуже бажано мати таке представництво інтересів сектора МСП через міністра кабінету міністрів з широкими повноваженнями, але такий варіант рідко досяжний. Створення органу сприяння малому бізнесу при міністерстві фінансів, як правило, підвищує авторитет такого органу... Американська модель Адміністрації малого бізнесу при Президентові США послужила прикладом при створенні аналогічного органу у ряді інших країн» [1].

Функції державних відомств сприяння розвитку малого бізнесу багато в чому схожі, відмінності полягають в ієархії підлегlosti і у взаємодії з іншими відомствами, в організаційній структурі і масштабах діяльності. При цьому визначення конкретної організаційної форми органу державного управління/сприяння розвитку підприємств малої економіки, його задачі, функції, права і обов'язки щодо правового регулювання малого бізнесу практично в усіх країнах здійснюються шляхом ухвалення спеціального закону. Нижче, в таблиці 1, наведені приклади інститутів державного управління в ряді країн світу та відповідних законодавчих актів про їх утворення.

Таблиця 1.

Інститути державного управління сприяння розвитку МСП в деяких країнах світу

Країна	Орган державного управління розвитку МСП	Підпорядкованість (нормативний акт)
США	Адміністрація малого бізнесу США http://www.sba.gov/	Урядовий орган зі спеціальними повноваженнями, підпорядкований Президенту. Закон про Малий Бізнес, 1953 р.
Індія	Міністерство малих промислових підприємств http://ssi.nic.in Міністерство сільської та агро індустрії з розвитку малих та середніх підприємств http://www.ari.nic.in/	Урядовий орган Урядовий орган
Франція	Секретаріат з проблем малого і середнього бізнесу, торгівлі, ремісництва та ліберальних професій http://www.economie.gouv.fr	Міністерство економіки, промисловості та зайнятості. Закон «Про Програму підтримки малого і середнього підприємництва», 1967 р.
Велика Британія	Директорат підприємництва http://www.berr.gov.uk/bbf/small-business/	Міністерство підприємництва, промисловості та управлінських реформ.
Німеччина	Генеральний Директорат малого і середнього бізнесу, ремісництва, послуг і вільних професій	Федеральне Міністерство економіки і технологій «Закон про картельне право», 1957 р.
Японія	Агентство МСП http://www.meti.go.jp/english/press/data/20090424_04.htm	Міністерство економіки, торгівлі та промисловості «Основний закон про мали і середні підприємства», 1963р.
Китай	Департамент малого і середнього підприємництва	Національна комісія з розвитку і реформування. Закон «Про стимулювання розвитку малих і середніх підприємств», 2002 р.
Малайзія	Координуюча урядова група захисту інтересів МСП при офісі Прем'єр-міністра	Підпорядкована безпосередньо Прем'єр-міністру
ПАР	Корпорація розвитку малого бізнесу	Акціонерне товариство зі змішаним капіталом, утвореним на паритетній основі Урядом та приватним сектором

I.ММСП - мікро, малих, середніх підприємств. Жирним – виділено С.Д.

Незважаючи на різні організаційні форми державного інституту управління малою економікою, що створені у світі, всі вони схожі за базовим принципом, що покладається в основу їх конструкції і згідно з яким оцінюється ефективність діяльності таких інституцій. Таким базовим принципом, відомим з часів Альфреда Маршалла, є організація управління процесами у контексті задач економічного розвитку визначеного об'єкта управління. Це означає, що місце, роль, завдання та оцінка ефективності політики органів державного управління малою економікою у кожній країні визначається по здобутих економічних показниках розвитку підприємств малого та середнього бізнесу. Таким чином необхідність реалізації виробничої функції управління покладена в основу формоутворення та практичної діяльності органу державного управління з питань політики розвитку малого та середнього бізнесу.

Однак в питаннях побудови ефективної політики щодо розвитку МСП спеціальний орган такого управління постійно зіштовхується зі складністю прийняття точних управлінських рішень. Це пов'язано з тим, що мале підприємництво, як сфера економічної діяльності, є сегментом ринкових відносин, проте не може мати внутрішню структурованість, аналогічну діючим галузевим економічним системам. При цьому слід розуміти, що економічна система малого підприємництва більш складна, ніж будь-яка галузева система, бо, в певному розумінні, є віддзеркалюванням в мініатюрі загальногалузевої структури державної економічної системи в цілому. Але при цьому система малого підприємництва майже не має чинників її внутрішньої структуризації і тому знаходиться у сфері прийняття ризикових управлінських рішень. Це вимагає від органу державного управління малою економікою концентрувати свою діяльність на проведенні системних, масштабних і, головне, постійних досліджень стану існуючої системи МСП у територіальному та національному аспектах.

У цих питаннях обмежитися інформацією головного статистичного бюро країни щодо тенденцій у розвитку підприємств МСП явно недостатньо. У всіх країнах світу державні органи управління розвитком МСП розробляють та удосконалюють власну інформаційно-статистичну базу щодо аналізу процесів, що відбуваються у стані малого та середнього підприємництва. Реалізація органом управління функції аналітичного дослідження стану МСП є передумовою для визначення диференційованих потреб цього сектора і базою для формування стратегічних програм його подальшого розвитку.

Саме в процесі проведення системних досліджень, що відбуваються у секторі МСП, визначається «слабкі місця» в його економічній дієздатності. З досвіду розвинутих країн світу до головних функцій органу державного управління розвитком МСП відносяться наступні:

- ідеологічна;
- аналізу стратегічних потреб розвитку МСП;
- регуляторна;
- фінансової підтримки розвитку МСП;
- навчально-освітня та
- організаційна.

Для уявлення про складну структуру функціональних завдань органу державного управління розвитком МСП, яка зустрічається майже в усіх сучасних світових конструкціях подібних державних інституцій, та доступного її візуального сприйняття ця структура наведена на схемі 1.

Серед основних функцій державного інституту управління розвитком МСП у законодавствах всіх без виключення країн світу перше місце відведено ідеологічній функції. І це абсолютно віправдане. Тільки в сфері малого та середнього підприємництва ринкова економіка набуває ознак демократизації, про що докладно йшлося у попередніх розділах. Через розвиток системи МСП в суспільстві культывується та розповсюджується дійсна підприємницька культура, що й визначає функціональну специфіку дій органу державного управління розвитком малих та середніх підприємств.

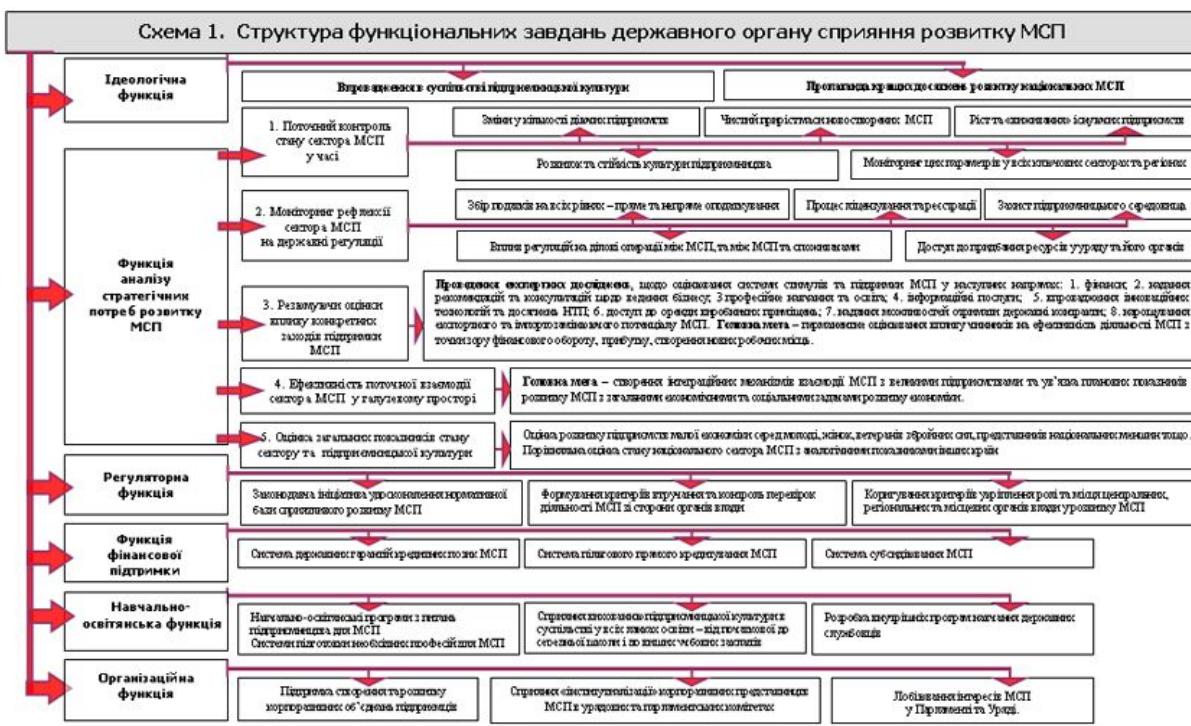
Зрозуміло, що кожне з функціональних завдань органу управління МСП реалізується через конкретні напрями, які ще деталізуються та розширяються в міру ускладнення самої системи малого підприємництва у тій чи іншій країні світу. Проте розуміння структури функціональних завдань, що має вирішувати орган державного управління малою економікою, є передумовою щодо формування його в тій чи іншій організаційній формі. Не всі країни світу покладають повний

перелік функціональних завдань та напрямів їх реалізації на державний орган сприяння розвитку малого бізнесу. Головним критерієм тут виступає загальний рівень економічного розвитку тієї чи іншої країни і яке місце малого бізнесу передбачає держава у власній стратегічній перспективі.

Для країн, що рухаються у напрямку до економіки ринкового типу і тільки визначаються щодо власної політики розвитку суб'єктів малого та середнього підприємництва в економічній системі, при організації інституту державного управління МСП слід враховувати ще й наступне. Ефективна економіка відбувається лише за умови амбітної економічної політики. Проектуючи цей відомий постулат на питання утворення державного органу управління розвитком малого і середнього бізнесу, слід зазначити, що більш значні здобутки у розвитку цього сектора слід очікувати, якщо вище керівництво держави сформує такий національний орган управління, орієнтуючись на кращі, складніші, а значить й ефективніші світові інституції.

Базуючись на основних функціональних задачах, які формують структурну конструкцію органу державного управління МСП, автором наведена модель створення такого органу в системі державного управління економікою України (дивись схеми 2, 3, 4, 5). Замахуючись на досягнення в перспективі МСП суттєвих змін на краще та набуття вітчизняним малим бізнесом якісних світових стандартів, орган державного управління в схемі визначений як Міністерство розвитку Малого та Середнього Бізнесу в Україні.

□

Наведена модель державного органу управління розвитком МСП, яка мала би зайняти своє достойне місце в загальнодержавній структурі управління економікою, наближена до охвата максимальної кількості питань, які вирішуються подібними органами управління у розвинутих країнах світу. Як не дивно, з першого погляду, але ця модель враховує всі питання щодо сприяння розвитку малого та середнього підприємництва, які піднімалися в українському суспільстві протягом всього періоду реформування вітчизняної економіки. Інша справа, що вони носили фрагментарний характер і жодний започаткований захід не набув стану відтворювального процесу. В переважній більшості, абсолютно доцільні напрямки підтримки малого бізнесу лише проголошуються вищими державними особами, але не забезпечуються відповідними програмними заходами їх реалізації.

Інтенсивний розвиток малого та середнього підприємництва не може відбуватися без втручання держави. Держава як інституційна основа розвитку національної економіки і суспільства має брати активну участь у формуванні політики щодо сприяння розвиткові підприємницьких структур, включаючи й розвиток підприємств малої економіки. Для цього вона повинна: по-перше, використовувати економічні важелі й механізми сприяння такому розвитку; по-друге – вивчати та спиратися на досвід провідних країн світу, де розвиток підприємництва пройшов довгий та суперечливий шлях, а політика державного управління розвитком малих підприємств визначена як невід'ємна складова функціональна задача всіх гілок влади.

Наприклад, найбільші проблема щодо створення системного та перманентного механізму фінансової підтримки МСП, без якого вести розмови про ймовірний їх розвиток у перспективі взагалі не коректно, залишається не тільки не вирішеною, але й фактично виключена з порядку денного всіх без виключення урядів за коротку історію незалежної України.

Схема 2

Організаційна структура Міністерства Розвитку Малого та Середнього Бізнесу України

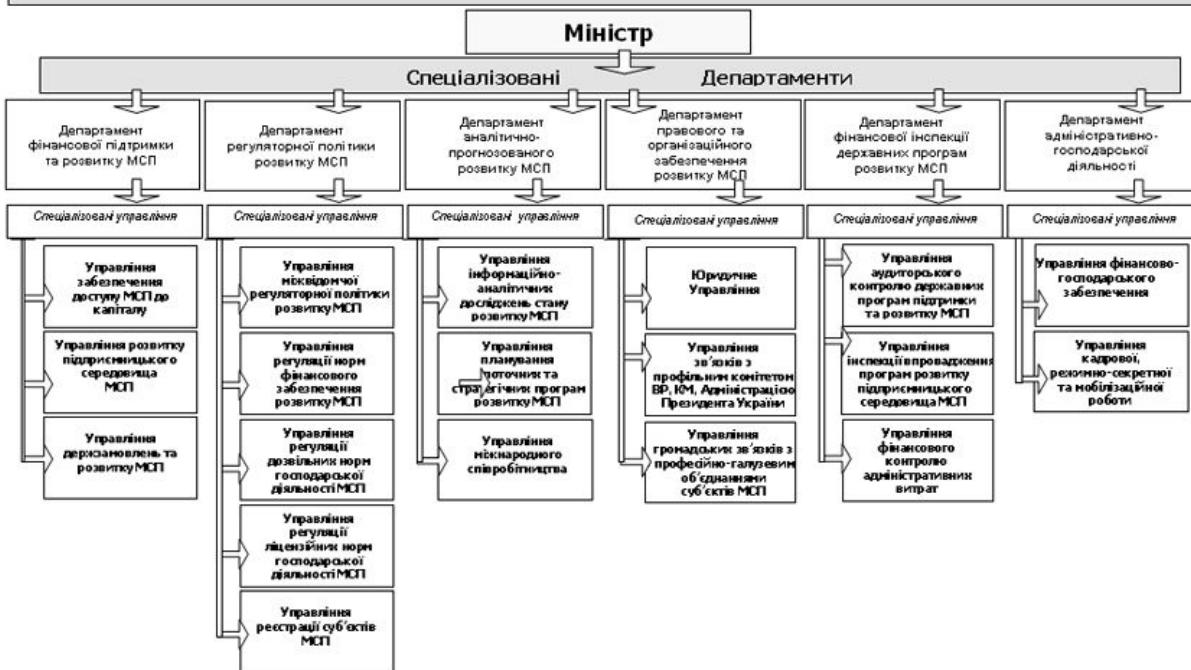

Схема 3

Організаційна структура Міністерства Розвитку Малого та Середнього Бізнесу

Схема 4

Схема 5

В умовах ринкової економіки кредит, як одна з форм фінансової підтримки набуває загального характеру, стає обов'язковим атрибутом підприємницької діяльності. Без кредитної підтримки не можливо забезпечити швидке та цивілізоване становлення нових підприємств малого і середнього підприємництва, впровадження нових технологій та техніки тощо.

Необхідність кредиту тісно пов'язана з особливостями кругообігу капіталів, що знаходяться у розпорядженні суб'єктів господарювання. Зокрема, кредит необхідний для підтримки безперервності кругообігу капіталів діючих господарських формувань, обслуговування процесу реалізації товарів виробництва, що набуває особливого значення в період фінансової кризи. Більшість суб'єктів господарювання потребують кредитів, щоб компенсувати тимчасовий розрив між виробничим циклом і періодом реалізації товарів (продукції), тобто між оплатою поточних витрат і надходженням виторгу.

Основні механізми фінансової допомоги МСП давно визначені і широко використовуються у практиці державного управління розвитком підприємств цього сектора – це різні форми гарантування частки кредитів (поручительств) банкам за надані позики суб'єктам МСП; пряме пільгове їх бюджетне кредитування державними установами; різні форми субвенцій (відшкодувань). Цивільний Кодекс України, який вступив силу в 2004 році, визначив порядок надання поручительств[2] та передбачив новий підхід до застосування гарантій в цивільному обороті. Так, на сьогодні, гарантами можуть бути лише банки, інші фінансові установи, страхові організації. Проте, і гарантії і поручительства віднесені Законом України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових

послуг» до фінансових послуг, які можуть надаватися виключно фінансовими установами. Хоча Держфінпослуг розпорядженням від 31.03.2006 р. № 5555 постановила, що юридичні особи, які за своїм статусом не є фінансовими установами надають поручительства відповідно до вимог цивільного законодавства та з урахуванням вимог законодавства України щодо запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Це свідчить про те, що на сьогоднішній день в Україні існує законодавче поле для запровадження як фондів кредитних порук, так і фондів гарантування кредитів. Для цього потрібно створити юридичну особу в тій чи іншій організаційно-правовій формі та зареєструвати в Держфінпослуг. Порядок створення таких установ визначається чинним законодавством України та нормативними актами Держфінпослуг. Проте, незважаючи на наявну необхідність законодавчої бази, держава не зробила жодного дієвого кроку у розв'язанні цієї проблеми. Проте світовий досвід і, особливо європейський, доводить, що система гарантування кредитів, як дієва технологія підтримки малого бізнесу, реалізується переважно у формі поручительств.

Це дає можливість державі не відокремлювати функцію фінансової підтримки малого бізнесу та закріпляти її за спеціальною установою, а інтегрувати її як найпотужнішу складову, поряд з функціями нормативної регуляції МСП, розвитку освітянських та консультаційно-інформаційних послуг, стратегічного аналізу та планування, правового та організаційного забезпечення, в единому органі державного управління, який спроможний саме в такому еднанні функціональних задач забезпечувати очікувані суспільно значимі результати щодо поступового розвитку малого бізнесу.

Безкінечні «пошуки» механізмів гарантування кредитів в українських реаліях штучно ускладнюють це питання, переводячи його у площину створення таких державних фондів, які мають бути легалізованими згідно з правилами та порядками реєстрації, встановленими Держфінпослуг України.

В цьому контексті слід зауважити наступне. Законодавець передбачив ймовірність появи таких державних фондів, які не будуть мати на меті отримання прибутків від цього виду діяльності. Саме в такому розумінні і треба розглядати державні фонди гарантування частки кредитів банкам за надані МСП позики. Тому законодавчими нормами передбачена спрощена процедура реєстрації таких видів фінансових послуг за відповідними установами. Здається, що немає значення, яким шляхомйти у питанні створення таких установ: або створення фондів кредитних порук, або створення фондів гарантування кредитів.

Слід зауважити, що казуїстика вимог реєстрації видів фінансових послуг не надає установі прав використання їх у повному спектрі, оскільки окрім фінпослуги визначені як «виняткові», що унеможлилює використання інших послуг. Така «винятковість» ряду фінпослуг є безумовною перешкодою при створенні державної установи підтримки малого бізнесу, яка має володіти широким арсеналом фінансових технологій такої підтримки.

Однак найсуттєвіша загроза, яку несе «виняткові» види фінансових послуг для інтеграції всіх механізмів допомоги підприємствам малої економіки в єдину, системну, прогнозовану політику їх розвитку, полягає у тому, що їх реєстрація фактично виключає з основних видів діяльності установи всі інші, не фінансові, види діяльності. Таким чином, якщо рухатися шляхом створення кредитної установи, яка має бути зареєстрована згідно з положеннями Держфінпослуг, така установа *a priori* буде знаходитися поза межами єдиного органу державного управління розвитком малого бізнесу. При цьому, природно, ускладнюються питання щодо координації та узгодження програм різних установ в єдине русло програмно-цільової політики розвитку малої економіки.

Окрім питань розвитку технологій фінансової підтримки державний орган управління розвитком національної системи малого підприємництва має будувати таку політику з урахуванням особливостей характеру виробничої діяльності таких підприємств та соціально-демографічної специфіки їх утворення. Сучасний державний менеджмент програмного розвитку малого підприємництва концентрується не стільки на питаннях їх галузевої диференціації, скільки на їх визначених цільових групах за характером виробничої діяльності: 1) підтримка інвестиційної діяльності, яка спрямована на забезпечення фінансової стійкості малого підприємства; 2) підтримка підприємств-виробників імпортозамінюючих товарів та продуктів; 3) підтримка підприємств-експортерів; 4) підтримка інноваційно-орієнтованих МСП. При такому акцентуванні щодо визначення цільових аудиторій підприємців, яким надається фінансова допомога, їм забезпечується доступ до фінансової підтримки, незалежно від виду економічної діяльності за умови їх відповідності цільовим задачам економічного розвитку.

Вказані вище чотири цільові аудиторії підприємницької діяльності, що мають преференції у програмах стратегічного розвитку провідних країн світу, не є новиною для українського істеблішменту. Не менше десяти років ці ж орієнтири оголошуються як важливі напрями становлення та розвитку вітчизняної економіки. Але цими питаннями жодна установа в країні не займається, а відсутність єдиної державної установи з проблем малої бізнесу лише віддає Україну від набуття останнім відповідних світовим параметрів у економічній системі держави.

Не менше промов зроблено за роки незалежності щодо необхідності створення реальних механізмів підтримки малих підприємств-початківців, підприємств, заснованих ветеранами збройних сил, інвалідами, жінками та молоддю. А про такий дієвий інструмент підтримки малого та середнього бізнесу як гарантована їх участя у програмах державних закупівель товарів, послуг і робіт вже й не згадується взагалі. Врешті-решт спонтанно такі питання не виришуються. Без державної установи, яка має досконало знати ситуацію в системі малої економіки на кожному відрізку часу, презентувати та відстоювати її потреби у всіх ланках управління державою та сприяти тим самим на процес його розвитку не обходитья жодна країна світу, яка не на словах, а на ділі розглядає малу економіку як невід'ємну складову національної економічної системи.

Наприклад, Адміністрація Малого Бізнесу США добилася, щоб за нею була закріплена певна частка державних коштів, які спрямовуються на закупівлю товарів та послуг саме у секторі МСП. До того ж затверджено спеціальний перелік робіт та послуг, замовлення на які надаються виключно малим та середнім підприємствам.

Таким чином в задачі організації фінансової підтримки та розвитку МСП включаються і різноманітні технології (кредитні гарантії, пільгові кредити, субвенції), і визначення пріоритетних підприємницьких аудиторій (інвестиційно, імпортно, експортно та інноваційно орієнтованих), і врахування соціально-демографічних факторів у МСП (ветеранські, жіночі, молодіжні, стартуючі підприємства), і сприяння у доступі МСП до програм державних закупівель. Таке широке коло питань, що охоплює систему фінансової підтримки, визначає її як базову функцію державного управління розвитком підприємств малої та середнього бізнесу.

Не менше навантаження в питаннях створення сприятливих умов щодо розвитку МСП в національній економічній системі покладається на інститут законодавчо-

нормативної регуляції господарських відносин. У цьому контексті орган державного управління розвитком малого бізнесу має постійно проводити роботу у наступних напрямках:

1. Узгодження міжвідомчих регуляторних актів (економічна та юридична експертиза проектів норм регуляції, методологічне їх забезпечення та аналіз провадження регуляторної політики);
2. Регуляція норм фінансової політики підтримки та розвитку МСП (аналіз норм податкового законодавства та спеціальних режимів оподаткування, методологічне забезпечення формування спеціальних режимів фінансової підтримки суб'єктів МСП);
3. Удосконалення дозвільних норм господарської діяльності;
4. Спрощення ліцензійних норм підприємницької діяльності;
5. Ведення спеціального реєстру суб'єктів МСП.

Ефективність державного інституту розвитку малої економіки, як і будь-якої іншої державної інституції управління, забезпечується за умови нерозривності реалізації регуляторної та фінансової функції в організації його діяльності. В українських реаліях за відсутності фінансового важеля впливу на розвиток системи малої економіки домінуючою ланкою в цьому процесі залишається регуляторна функція. При цьому очевидно, що всі регуляції щодо підприємницької діяльності, здійснені в період ринкових реформ, не торкаються глибинних, доленосних питань, які мають забезпечувати розвиток матеріальної та фінансової бази суб'єктів малого і середнього бізнесу та формувати базу економічної стійкості цього сектора у господарській системі держави.

Треба відверто визнати, що відсутність програмно-цільового та прогнозованого підходу до покрокового вирішення проблем малої економіки, сигнали якому задаються з вищої ланки державного управління економічними процесами, характеризує сучасне вітчизняне мале підприємництво як такий елемент економічної системи, що не відбувається. Багатократне відставання українського малого підприємництва за економічними показниками-параметрами від таких підприємств в економічних системах розвинутих країн світу є індикатором відставання України в світових цивілізаційних процесах еволюції. Сучасне вітчизняне мале підприємництво не в змозі виконувати свою головну соціальну функцію боротьби з безробіттям. Заробітна плата найманых працівників в цьому секторі економіки ледь перевищує її мінімально визначений в державі рівень, а розглядати власників малих підприємств як вагому структурну складову вітчизняного середнього класу не коректно з позиції ролі, місця та рівня життя цього прошарку підприємців у місцевих економічних системах.

Перспектива щодо змін на краще у стані малого вітчизняного підприємництва буде відсутня, доки вище керівництво держави не визначиться з необхідністю проведення перманентної політики його прогнозованого розвитку, яка має розроблятися та впроваджуватися в суспільстві через спеціальний орган державного управління.

Створені в Україні державні структури (Держкомпідприємництва та Український фонд підтримки підприємництва – УФПП) лише за формальними ознаками позиціоновані як установи, що мають проводити державну політику розвитку МСП. УФПП, єдиним джерелом фінансових ресурсів якого є державний бюджет, фактично знаходиться в стані виживання, оскільки інтереси малого підприємництва традиційно залишаються поза межами бюджетної політики держави. В свою чергу Держкомпідприємництва, залишаючись без фінансової складової підтримки МСП, яку за його дорученнями мав би виконувати УФПП, обмежений займатися лише тими питаннями удосконалення регуляторної політики, які знаходяться за межами проблем, акцентованих на розвиток підприємництва в секторі малої економіки. Прямим доказом цього може служити й вилучення з назви цього відомства в останній редакції (сучасній) сентенції «комітет розвитку підприємництва», яка мала місце у попередніх назвах цієї установи.

Мотивацію ухилення державного органу управління від проблем розвитку за відсутності фінансової складової в політиці підтримки малого підприємництва можна пояснити лише як рефлексію бюрократії щодо самозахисту власних інтересів. При такій позиції урядового бюро малому підприємництву сподіватися на появу цілеспрямованої політики держави щодо його розвитку безпідставно. Підтвердженням цього є наявна структура Держкомпідприємництва – «у назві жодного департаменту і навіть відділу не згадується мале підприємництво... Отже, на сьогоднішній день у структурі державної влади не існує спеціального органу з питань регулювання розвитку малого підприємництва. Можна стверджувати, що такий орган є зайвим, але зарубіжний досвід говорить про зворотне» [3, с. 83].

На цьому місці треба постави крапку та завершити параграф. Однак не можу стримати себе від короткої оцінки останньої тези. Песимістичний характер щодо оцінки українських реалій у вищевказаній цитаті набуває позитивної перспективи з огляду на те, що вона належить українському аспіранту, який досліджує означені вище проблеми і робить перші кроки на тернистому шляху науки. По-перше, це ще раз підтверджує вислів римського граматика Присципіана, що чим молодше дослідник, тим гостріше його погляди. По-друге, збереження когось молодих вчених в українській науці традиції неупередженого та об'єктивного погляду на процеси, що відбуваються в суспільстві і є тією перспективою, що залишає великі шанси Україні щодо економічного розвитку і, зокрема, малого підприємництва. Саме освічена українська молодь доводить «самоназваним державним ефективним менеджерам», що вона спроможна подолати побоювання самого великого Кобзаря, оскільки все ж таки «іде Апостол правди та науки» в українське суспільство.

Література:

1. Форум по розвитку підприємництва і підприємств. Щорічна зустріч представників країн з переходною економікою. Центр сприяння розвитку підприємництва (OECP). Стамбул, 4-15 листопада 2000р. <http://www.old.nisse.ru/analytics.html?id=strategy>
2. Цивільний Кодекс України. Київ, 2004.
3. Дегтяр О. А. Напрями удосконалення організаційно-правового механізму державного регулювання розвитку малого підприємництва. // Економіка & Держава –

2008 р. № 2.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2010 р.

ТОВ "ДКС Центр"